ל) מגילה ג:, ב) [בערוך ערך גד שני נמלא פירוש ע"ו], ג) וכחדם החומר להרים אללכם בן גדולים הוא. ערוךן, ם פג: כתובות עב ה) ושהושיבו אביו שומר שלא יעלה איש לרגל ובטל משמרתו ועלה. ז"ל רש"י במלכים], 1) מגילה ג., 1) [ועי מוס' ב"ק ג: ד"ה כדמתרגסו, **ה**) תענית יי ביי שיוב חת פיהו וענו חביריו כך מלאתי הגי' בתורת האדם להרמב"יו זיילי רמב"ן ז"ל], י) כתובות סט:, ל) הוריות יב: נדרים סב. גיטיו נט:, () [עי' תוס' חולין פו ד"ה וחייבו], **מ**) פרש"י על כל עמוד זה תמלא בעיו יעהב ע"ש, (ג) עי׳ פירושה ברש"י על הרי"ף, (ב) בס"א: היסורין הן הרי"ף, (ב) רעים. ע) וכדאיתא ב"ב יד:ז.

תורה אור השלם ו. כִּי שְׁמַעְנָה נָשִׁים דְּבַר יְיָ ותקח אונכם דבר בנותיכם ולמדנה

2. בלע המות לנצח ומחה אָדֹנָי אֶלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל בְל פָּנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר בָל פָנִים וְחֶרְפַּת עַמּוֹ יָסִיר מַעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי יִיָּ דְבֵּר:

ַנַּבָּל כָּל הָּלְּנֶן דְּיַּהְיְּ, וְבֵּוּ ישעיהו כה ח 3. טוֹב לְלֶכֶת אֶל בֵּית אַבֶּל מלֶכֶת אֶל בֵּית מִשְׁתֶּה בָּאֲשֶׁר הוא סוֹף כָּל הָאָדָם וְהַחִי יִתַן אֶל לִבּוּ:

קהלת ז ר 4. כִּי טוֹב אֲמָר לְךְּ עֵׁלֵה הֵנָה מַהַשְׁפִּילְךְּ לִפְנֵי נָדִיב אֲשֶׁר משלי כה ז ראו עיניך: . וַיּאמֶר משָה אָל אַהְרן וֹלְאֶלְעְזֶר וּלְאִיתָמְר בְּנָיו רִאשִׁיבֵם אַל תִּפְּרָעוּ וְאָחֵיכֶם כָּל הָעִרָה יִקְּעֹף תָּמֶתוּ וְעֵל כָּל הָעֵרָה יִקְעֹף תָמֶתוּ וְעֵל כָּל הָעֵרָה יִקְעֹף ֶ בְ בְּע בֵּית יִשְׁ יִבְכּוּ אֶת הַשְּׁרֵפָּה שְׁרַף יָיָ: ייירר 6. וַיַּקְרבוּ בְּנֵי אָהְרֹן אֶת הַדְּם אַלִיו וַיִּטְבּל אֶצְבָּעוֹ ַּטּ. וַנְּאָן בּוּ בְּנֵי אַנְוּוּן אֶּוּ הַדְּם אֵלָיוּ וַיִּטְבּל אֶצְבָּעוּ בַּדְּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּח ואֶת הַדָּם יָצַק אֶל יִסוֹד הַמִּזְבֵּחֵ: ויקרא ט ט הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ט ט 7. וְסָפְדוּ לוֹ כָל יִשְׂרָאֵל וקברו אתו כי זה לבדו יבא ַּלְיָרֶבְעָם אֶל קֶבֶר יַעַן נִמְצְא בוֹ דָּבָר טוֹב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי בוֹ דָּבָר טוֹב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי ִישְׂרָאֵל בְּבֵית יַרָבעם:

ב... בְּשָׁלוֹם י. וּבְמִשְׂוְרְפוֹת אֲבוֹתֶיוּף הַמְּלְבִים הָרִאשׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵיף בֵּן יִשְׂרְפוּ לְךְּ יָהוּי אָדוֹן יִסְפְּדוּ לְךְ כִּי דְבָּר אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאָם יְיָ: ירמיהו לד ה

ביום ההוא יגדל הַדַד רמון בִּבִקעת מִגְּדוֹן:

וַתַּעֲלֶה הַמּלְחָמָה בִּיוֹם הַהוֹא וְהַמָּלֶךְ הָיָה מָעֲמֶד בְּמַּרְבֶּבָה נִבְח אֲכֶרם וְיָמֶת בְּעֶרֶב וְיִצְק דֵּם הַמּבְּה אֶל חִיק ב: מלכים א כב לה 11. וְאָת עֵינִי צִדְקִיהוּ עֵוֹר וְיָאַסְרְהוּ בְּנַחְשְׁמִים לְבֵיא אתוֹ בְּבָלְה: ירמיהו לט ז 11. לְכַּן הְנָנִי אִסְפֶּרְ אַל אָבְתָיְרְ וְאֲלֶבְיָהְ בְּלֶבְיְתִירְ בְּשְׁלוֹם וְלֹא תִיְאְינֵה לְנָיְאַ אַנְה וְהַאָּבְּתְ אֵל בְּרָתִירְ בְּשׁלוֹם וְלֹא תִיְאִינָה לְנָיְלְ על הָמִּלְוֹם הָוָה וְיָשִׁיבּה תִּמְלֶךְ הְּבָרִ: מלכים ב כב כ־ 13. וְיֹרוּ הִיֹּרִים לְמַלֶּךְ יֹאשִיְהוּ וִיאמָר הְמָּלֶּךְ לְעָבְּרְיוֹ הַאֲבִירוּנִי כִּי הְחֵלֵּיתִי מָאד: דברי הימים ב לה כג – 14. אָחֲרֵי כַּן פְּתַח אִיוֹב אָת פִּיהוּ וְיִקְּלֵל אָת יוֹמוֹ: אִיוֹב גֹּ א

15. וַיַּצַן אֱלִיפוֹ הַתִּימְנֵּנִי וִיאמָר: אִיוֹב ד א 16. אָבְחַר דְּרְכֶּם וְאַשֶּׁב רֹאש וְאֶשְׁבּוֹן בְּמֶלְּךְ בְּגְּרוֹר בָּאֲשֶׁר אַבְיֹם יְנָחָם: איוב כט כה 17. לָכֵן עַתָּה יִנְלוֹּ בְּרִאשׁ גֹּלִים וְסְר מִרְוָח סְרוּזִים: עמוס ו ז 18. שוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּיְי, תְּגַל נָפְשׁׁי בַּאלֹתִי כִּי הַלְבִּישׁנִי בַּגְּדִי יֶשׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטְנִי בְּחָתָן יְכָהַן פְּאַר וְכַבְּלָה תַּעְדָה בַלְיִהְ: ישעיהו סא י 19. וְקְדְּשְׁתוֹ

בתבר' מ בלא פירוש י: גבו' לחבילא. חבלא: גוד גרמא מככא. נפלו הלחיים: נמטו מיא לאמטיכי. כלומר הדרי מיא למפרע כלפי למעלה: שייול אילטלא דמלחא. כלומר יפה מיתה כמלבוש של מילת: דשלימו זוודיה. שכלו לו מזונותיו שהוא עני: עטוף.

חושך: אוכוגי. קיניה: מוסא. כל אדם מת: (מרעה הבילה). מרעין חיבוליית. החיסורין הן בביתם: דידל ידלוניה. כלומר מגביהין בהספד למי שמגביה קולו להספד אחרים: הטריח רבוסיו. שבאין לנחמו: משמרסו. שהושיב ירבעם שלא לעלות לרגל: מעמד במרכבה. שלה יכשלו: ינחם החרים משמע. שמנחמין יושבין ברחש: סרוחים. לשון רבים: לפתוח ברחש. לקרות בס"ת: ולברך. ברכת המזון:

בותני' 6 א נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ר' ישמעאל אומר הסמוכות למטה מטפחות בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות וממפחות בזה וזה לא מקוננות נקבר המת לא מענות ולא ממפחות איזהו עינוי שכולן עונות כאחת קינה שאחת מדברת וכולן עונות אחריה שנא' ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה אבל לעתיד לבא הוא אומר 2 בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו': גמ' מאי אמרן

או אמר רב ויי לאזלא ויי לחבילא אמר רבא נשי דשכנציב אמרן הכי ויי לאזלא ויי לחבילא ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן י גוד גרמא מככא ונמטי מיא לאנמיכי ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן בֹּ יֹ עמוף וכסו מורי דבר רמי ובר רברבי הוא ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן שייול אצמלא דמלתא לבר חורין דשלימו זוודיה ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן יו רהים ונפיל אמעברא ויזופתא יזיף ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן דו אחנא תגרי אזבזגי מיבדקו ואמר רבא נשי דשכנציב אמרן חול מותא כי מותא ומרעין חיבוליא חתניא היה ר"מ אומר מוב ללכת אל בית אבל וגו' עד והחי יתן אל לבן דברים של מיתה : דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דימען ימענוניה דידל ידלוניה ואיכא דאמרי דלא ידל ידלוניה דכתיב יכי טוב אמר לך עלה הנה וגו' ת"ר כשמתו בניו של רבי ישמעאל נכנסו ד' זקנים לנחמו ר' מרפון ור' יוסי

הגלילי ור' אלעזר בן עזריה ור"ע אמר להם ר' מרפון דעו שחכם גדול הוא ובקי באגדות אל יכנם אחד מכם לתוך דברי חבירו אמר ר"ע ואני אחרון פתח רבי ישמעאל ואמר רבו עונותיו תכפוהו אבליו המריח רבותיו פעם ראשונה ושניה נענה ר"ט ואמר יואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה והלא דברים ק"ו ומה גדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת דכתיב יויקריבו בני אהרן את הדם אליו כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה נענה ר' יומי הגלילי ואמר יוספדו לו כל ישראל וקברו אותו והלא דברים ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה נענה ר' יומי הגלילי ואמר יוספדו לו כל ישראל וקברו אותו והלא דברים ק"ו ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד מוב דכתיב ביה יען נמצא בו דבר מוב כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה מאי דבר מוב ר' זירא ור' חיננא בר פפא חד אמר שביטל ס משמרתו ועלה לרגל וחד אמר שבימל פרדסאות שהושיב ירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר * בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים [אשר היו לפניך כן] ישרפו לך והלא דברים ק"ו ומה צדקיהו מלך יהודה שלא עשה אלא מצוה אחת שהעלה ירמיה מן הטיט כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה נענה ר"ע ואמר ° ביום ההוא יגדל המספד בירושלם כמספד הדדרימון [בבקעת מגידו] י ואמר רב יוסף אלמלא י תרגומיה דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר בעידנא ההוא יסגי מספדא בירושלם כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בר טברימון וכמספד דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו והלא דברים ק"ו ומה אָחאב מלך יִשראָל שׁלא עשה אלא דבר אחד, מוב דכתיב ים במרכבה וכמה א"ל רבא לרבה בר מרכבה נכח ארם כך בניו של ר' ישמעאל על אחת כמה וכמה א"ל רבא לרבה בר מרי כתיב ביה בצדקיהו בשלום תמות וכתיב יי ואת עיני צדקיהו עור א"ל הכי א"ר יוחנן שמת נבוכדנאצר בימיו ואמר רבא לרבה בר מרי כתיב ביה ביאשיהו 12 לכן הנגי אוסיפך על אבותיך ונאספת אל קברותיך בשלום וכתיב 🗓 ויורו היורים למלך יאשיהו 🕫 ואמר רב יהודה אמר רב שעשאוהו ככברה א"ל הכי א"ר יוחנן שלא חרב בית המקדש בימיו א"ר יוחנן דאין מנחמין רשאין לומר דבר עד שיפתח אבל שנאמר ש 14 אחרי כן פתח איוב את פיהו והדר בי ויען אליפו התימני י א"ר אבהו המנין לאבל שמיסב בראש שנאמר בי אבחר דרכם ואשב ראש ואשכון כמלך בגדוד כאשר אבלים ינחם ינחם אחריני משמע אמר רב נחמן בר יצחק ינחם כתיב מר זומרא אמר מהכא יו וסר מרוח סרוחים מרוח נעשה שר לסרוחים אמר ר' חמא בר חנינא מנין לחתן שמיסב בראש שנאמר 🗈 כחתן יכהן פאר מה כהן בראש אף חתן בראש וכהן גופיה מנלן יי דתנא דבי ר' ישמעאל יי וקדשתו י לכל דבר שבקדושה 🌣 לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון א״ר חנינא קשה יציאת נשמה מן הגוף

בלע המות. כדי לסיים בדבר הטוב משום דמועד קטן הוא סוף סדר מועד ומה"ט מתרץ הרב רבי יעקב מחורליינ"ש הח דאתחיל סדר נשים בט"ו נשים אע"ג דאתחיל בפורענותא לא מתחיל כדאמרינן ביש נוחלין (ב"ב דף קח.) ותירץ דסומכין פורענות

דמועד קטן אלל פורענות דיבמות פורענותה לפורענותה דסמכינן ונחמתה לנחמתה ש:

צדקיהו מלך יהודה. זדיק גמור היה ^{פ)} אבל במקרא לא מלינו יותר כי אם שלוה להעלות ירמיהו מן הטיט:

ינחם בתיב. בכתובות (דף סט: 5) פירשנו בענין אחר שלא כפירוש הקונטרם דהכה: ולימול מנה יפה ראשון. פיי

יש לישראל ליתן לו אבל הוא אין לו ליטול כדאמרינן פ׳ מקום שנהגו (פסחים דף נ:) הנותן עיניו בחלק יפה כו' מיהו נראה לי דכהן כיון שזהו דינו יכול לראות סימן ברכה ואע"פ שאומרים בפ' הזרוע (חולין קלג.) ונתן ולא שיטול מעלמו אין זה לוקח מתנות כי אם רואה שפיר מה שהוא רוצה ואומר ליתו לו: [וע' תוס' גיטין נט: בד"ה וליטול מנה]

הַדרן עלך ואלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קמן רלו א מיי׳ פ״ו מהלכות י״ט הלכה כד ופי״א מהל׳ אבל הלכה ד סמג עשיו ב טוש"ע א"ח סיי חקמו סעיף ב וטוש"ע י"ד סיי חא סעיף ה: ב ומיי הי"ט ואבל שם טוש"ע א"ח סי׳ תכ ס"א וסי׳ תרלו

ס"ג]: ג [טוש"ע י"ד סי' מג סעיף י בהג״ה]: רלז ד ה מיי׳ פי״ג מהלכות אבל הלכה ג סמג עשיו ב טוש"ע י"ד סי' שעו סעיף ה: -לח ו מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה ב טוש"ע א"ח סי' קסז סעיף יד בהג"ה וסי' רא סעיף ב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר רב ויי לאזלא ויי לחבילא. פי' אוי לה להליכה כזו שאינה חוזרת ואוי לה למשאוי כזה שנושאים את המת. פ"א אוי להולך לממושכנים עליו: ב] שם עטוף וכסו טורא. פי התעטפו והתכסו ההרים בחשך שבן גדולים ובן גבוהים המת הוה: ג] שם רהיט ונפיל אמעברא ויזופתא יזיף. פי׳ רהיט תגר וטראן היה כל ימיו ועכשיו נפל ריקס צלי ממון אמעברא כשביקש ה מן העולם ולריך ללות ממון לתכריכין: ד] שם אחנא תגרי אובוגי מיבדקו. פיי אחינו הסוחרים דאובוגי עשרם כגון זה שאין לו עכשיו במה לקבור ועל מח עני אומרים אומו כדי שירחמו עליו. מע"י קטן: ה] שם מותא כי מותא ומרעין חיבוליא. פי' דמיתתו היה כמיתת כל אדם שהכל מתים. אמנס מרעין חיבוליא שיסורים קשים הו"ל יותר משאר ב"א ב"ו מלאתי בע"י קטן. וכלע"ד בבית עכ"ל וכל"ל ופי׳ דבריו דהיסורים הם בפנים ואינן ניכרין אף דמיתתו שלימה כמיתת אחרים ודו"ק:

> מוסף רש"י . הובא בעמוד הבא

רבינו חננאל

מתני' נשים במועד מענות אבל לא מטפחות. מאי אמרן, . אמר רבא ווי לאזלא ווי פירוש, לחבלא, ייביא, פיווש, נשי דשכנציב היו חכמות והיו דשכנציב היו הכניים מענות ואומרות, אוי להולך, מענות ואומרות, אוי להולך, בית עולמו וסבבו וגו'. ואוי למי שהוא ממושכן, ונתבע להשלים רוחו שהוא אצלו

פקדון לבעלית. פי׳ חבלא משכון. פירוש גוד גרמא מככא ונמטי מיא לאנטוכיא, חתוך המאכל מן השינים ויגיע חמות המים באנטיכי. כלומר כיון שנחתך המאכל מפי החולה, בוערת בו חמות ומחממת מי רגליו כחמות אנטיכי. דתנן אנטיכי אע״פ גרופה איז שותיז ממנה מפני שמחממת הרבה. פירוש שיול איצטלא דמילתא לבר חורי דשלימו זוודיה. כלומר. דומה כאיצטלא א וכלה לבנה לבן טובים שמוהמנות והו. בייו שירא בכלא הכיואה או היו של הבנה וחדים בייות ודיות בא בסאה של מיל לבנה לבן טובים שירד מנכסיו ושלמה הצידה שלו. [כלומר] הקבורה טובה לו מחיים. ויש שאומרים, מי שאין לו בגדים ללבוש ישאל וילך ללות בן טובים שמת ושלמו ימי חייו. עטוף וכסו טודי, דבר רבריבי ובר רמי הוה פירוש, כמו אדם האומר להרים התעטפו והתכסו במלבושיכם הנאים. כי זה האיש הבא להקבר אצלכם בז גדולים הוא. ויש אומרים. לבני אדם אומרים התעטפו והתכסו במלבושיכם ועמדו על ההרים וכסו אותם בשעת קבורתו כי בן גדולים ורמים הוא. אחאנא תגרי דעל ינום: איזכ בס כד 11. עבן ענות אָלָר בָּן אש גַּינים וְעָרָה בְּשׁׁר בְּרֹדְה בְּשׁׁר בְּרֵבוּ וֹלוֹ הוֹ בְּשׁׁר בְּרִבּוֹ וֹלוֹ הוֹ בּשׁׁר בְּרִבּוֹ וֹלוֹ הוֹ בּשׁׁר בְּרַבּוֹ וֹלוֹ הוֹ בּרַבְּין הוֹ אמנין הם אי לאו. כמו שאר בשלשה בשלשה בשלשה בשלשה בשלשה ביל היום בשלים היום בדקין הואמנין הם אי לאו. כמו שאר בשלשה בילי ביל בל בר בילי וונפיל 10. בין אורי ואפכריי יופתא יוף, פיי רן בכל כתו ונופל בין האובדים ועל האובדים ועל האובדים בין אובדי הדרכים, המעברות מלוה לוה. פי׳ כמו משל הוא. כלומר, אע"פ שאדם רץ בכל כתו כל ימיו, כשופל בין האובדים בין אובדי הדרכים, או בשיגע לעבור בנהר, מתחנן למי שמעבירו ואם אין לו נוטל בהלואה [כדי שינצל. וכל שכן מי שהולך לבית עולמו שמבקש לתת את כל אשר לו וליטל בהלואה] ואינו מוצא. מותא כי מתא ומרעה חיבוליא. פי׳, המות של זה כמיתת כל אדם, ואריכות

חוליו תוספת כמו הרבית על המלוה. שיש מי שפורע חובו היא המלוה שניתנה לו ומשלו) וומשלמהן ודיו. ויש מי שפורע המלוה ווהרבית. והמלוה) היא נשמתו. ותוספת על נשמתו צער חליו. תניא היה ר' מאיר אומר. מאי דכתיב טוב ללכת אל בית אבל היר המספר בנה ודבר הכי המלחה של בי ספור החבר ההיה המלחה המספרה היה המלחה בל היה המלחה בל היה המלחה בי היה אומר, מה המה המספר בל היה אומר, מה המה המספר בל היה אומר, מה המחר בניו של די "ישמאת" בנו היבר המחר בניו של די "ישמאת" בניו של היה ודי "שמאת" בניו של היה מחר בניו של די "ישמאת" בניו של היה ודי של המלחה בניו של היה ודי של המלחה בניו של היה ודי של המלחה בל המלחה המחרה בל המלחה המחרה המחרה בל המלחה המחרה בל המחרה המחרה בל המחרה המחרה